

“De existentiële en emotionele uitdaging van klimaatverandering”

Ellen Vandenplas

29-11-2023

GESPREK

- Kennismaking
- De existentiële uitdaging
- De emotionele uitdaging
- Relatie existentiële en emotionele uitdaging
- Pedagogische aanpak
- Didactische vertaling

AAN HET WOORD

Hoe ondersteun je jonge mensen om **geëngageerd te blijven** in een thema dat tot **wanhoop, woede of desinteresse** kan leiden?

Het aanbrenge van de theorie wordt vaak als een bad news show gepercipieerd. Verder begrijpen studenten ook niet altijd waarom de transitie zo traag gaat. De thematiek kan demotiverend zijn. **Hoe kunnen we studenten hierin ondersteunen?**

AAN HET WOORD

Mijn studenten zijn getraind de zaken in termen van bedrijfskundige aspecten te beoordelen (kosten en baten) en wensen vliegtuigen te nemen, te reizen en een bedrijfswagen. Ze hebben een realistisch beeld van het feit dat **gedragaanpassingen** nodig zijn, maar hebben ook het besef dat dat **opofferingen** met zich meebrengt (vliegen, vlees eten, reizen...). Hoe neem je dit publiek mee?

ROND DE TAFEL

Wie bent u?

Wat wil u zeker meegeven uit uw eigen ervaringen?

Waar bent u zoekende?

EXISTENTIËLE BEDREIGING

Existentiële uitdaging: zoeken naar 'nieuwe antwoorden' op 'oude existentiële vragen'

EXISTENTIËLE VRAGEN (MIEDEMA, 2018)

Existentiële vraag	Voorbeeld
Ontologische vragen	Wat is de aard van de mens?
Kosmologische vragen	Wat is de plaats van de mens in de kosmos?
Teleologische vragen	Wat is de betekenis van mijn leven? Wat is de betekenis van de mensheid?
Eschatologische vragen	Wat na een klimaatramp/einde van de mensheid?
Ethisch existentiële vragen	Wat is het 'goede'/'juiste' (antwoord op bovenstaande vragen)

AAN HET WOORD

Ik geef voornamelijk les aan studenten textielontwerp. Steeds meer zijn deze studenten zich bewust van de negatieve impact die de productie en consumptie van textiel globaal kenmerkt. **Als (toekomstige) ontwerpers staan zij mee aan het begin van de productieketen en tenzij zij zich radicaal anders opstellen, draaien ze mee in het bestaande model.** Ik probeer de klimaatproblematiek (ook met haar sociale gevolgen) te integreren in de lessen maar ik ben zelf ook blijvend op een omvattend beeld van de problematiek die tevens meteen een opening maakt naar hoe we een positieve impact kunnen hebben. **Studenten worstelen (terecht) met de existentiële vraag of wat ze maken als ontwerper wel zin heeft. Wat is het nut van schoonheid en welke 'prijs' willen we daarvoor collectief betalen? Ook zijn zij vaak overweldigd door het complexe geglobaliseerd productiesysteem en voelen zich onmachtig om daar invloed op uit te oefenen.**

EXISTENTIËLE SITUATIES (VANDENPLAS ET AL, 2023)

Existentiële situatie	Voorbeeld
Existentieel moment	“Wow....moet de mens verdwijnen om de planeet te redden?”
Levensbeving	“Het is dat moment dat ik besepte dat klimaatprobleem zo groot is, zo overweldigend is dat er bijna niet mee te leven valt”
Existentieel dilemma	“Kinderen of niet”
Existentieel delibereren	“Ik wil een ontwerper zijn met een duurzame impact”
Existentieel reflecteren	“Wat is de rol van ingenieur?” “Wat is de rol van de mensheid?” “Hoe moeten we ons verhouden tot de natuur?”
Existentiële norm	“De mensheid moet als een goede rentmeester te werk gaan”

AAN HET WOORD

Ik geef voornamelijk les aan studenten textielontwerp. Steeds meer zijn deze studenten zich bewust van de negatieve impact die de productie en consumptie van textiel globaal kenmerkt. **Als (toekomstige) ontwerpers staan zij mee aan het begin van de productieketen en tenzij zij zich radicaal anders opstellen, draaien ze mee in het bestaande model.** Ik probeer de klimaatproblematiek (ook met haar sociale gevolgen) te integreren in de lessen maar ik ben zelf ook blijvend op een omvattend beeld van de problematiek die tevens meteen een opening maakt naar hoe we een positieve impact kunnen hebben. **Studenten worstelen (terecht) met de existentiële vraag of wat ze maken als ontwerper wel zin heeft. Wat is het nut van schoonheid en welke 'prijs' willen we daarvoor collectief betalen? Ook zijn zij vaak overweldigd door het complexe geglobaliseerd productiesysteem en voelen zich onmachtig om daar invloed op uit te oefenen.**

ROND DE TAFEL

- ‘Moet klimaateducatie meer tijd en ruimte maken voor existentiële bezorgdheden van studenten?’
- ‘Dienen we meer ruimte te creëren om ons Westers wereldbeeld in vraag te stellen en hoe dan?’

DE EMOTIES (VERLIE, 2019)

Emoties	Voorbeeld
Angst	“Angst voor de toekomst” → verstoring zekerheid en recht op een mooie toekomst
Frustratie	“Waarom zou ik mij nog inzetten terwijl de rest verder doet?” → verstoring van ‘ik als capabele actor’ maar ook soms ‘we-creating’
Overweldiging	“Wat kan ik daar als individu aan doen?” → verlies van ‘ik als capabele actor’
Schuld	“Ik voel me schuldig dat ik zo weinig doe” → Internalisering verantwoordelijkheid → morele bevraging
Verdriet (Grief)	“Ik vrees dat het niet goed komt, ik vrees dat mijn kinderen niet meer zullen kunnen genieten van de natuur,…” → Relaties vaststellen, benoemen en ervaren dat ze bedreigt zijn
Hoop	“Ik denk dat we nu de natuur wel moeten beschermen of we verliezen voor altijd de mogelijkheid om in harmonie met de natuur te leven” → Tegen de achtergrond van verdriet, geen blind optimisme

AAN HET WOORD

Exo-anxiety is iets wat ik in heel veel leeftijdsgenoten terug vind. Ik spreek hier over 24-27 jarigen. Maar bijvoorbeeld ook **de onmacht** die je soms hebt, als je zelf beslist om zo min mogelijk te vliegen, maar je ziet andere mensen ongeremd(er) leven.

AAN HET WOORD

In mijn lessen van bodem- en grondwaterverontreiniging en -sanering vind ik het belangrijk om ook significantie van deze specifieke problemen en uitdagingen (binnen Vlaanderen) te schetsen in een bredere (globale) context van het beheer van onze natuurlijke hulpbronnen bodem en grondwater. In deze context, zie ik een zeer gelijkaardige confrontatie met existentiële en emotionele uitdagingen. Hoe kan je studenten opleiden en motiveren om actief en constructief bij te dragen aan het vinden van haalbare oplossingen voor problemen die existentiële en emotionele uitdagingen met zich meebrengen? Denk bijvoorbeeld aan de PFAS-crisis: de boodschap dat **een verontreiniging alomtegenwoordig en moeilijk te saneren is, kan deprimerend en verlammend werken**. Hoe kan je een complexe problematiek genuanceerd genoeg aanbrengen zodanig dat de uitdagingen die eraan gekoppeld zijn **niet te overweldigend worden** en toch nog op een **positieve, constructieve en proactieve manier kunnen benaderd worden**?

Actie-georiënteerd

MAAR focus op mogelijkheden om als individu SAMEN met anderen het verschil te maken

*Wij zijn ons heel bewust van dat we eigenlijk een positieve boodschap in de cursus moeten geven, er is heel veel aan de hand, dat ziet er allemaal niet zo goed uit, maar er kan iets aan gebeuren, wij reiken u deze manieren van denken, van analyseren, van met elkaar daarover bezig zijn, aan en **als de mensen samenwerken, de mogelijkheden zijn er om daaruit te komen** en we proberen hen dus te stimuleren om daar actief in mee te gaan, in de rest van hun privé en professioneel leven. We willen dus vanuit die problematieken toch nog een positieve boodschap brengen. Want je mag de jeugd niet desillusioneren...*

(2) Action-based and reappraisal-based coaching:

- a. individual problem-solving approaches
- b. promoting trust in others and in the possibility that things can change

OMGAAN MET EMOTIES – OJALA (2)

(3) Approach negative emotions:

- a. confront emotions in a therapeutic way
- b. confronting and using emotions to promote critical thinking

*Ik wil dat wel serieus nemen maar ik zie het nu ook wel niet als mijn taak om dat te gaan stimuleren of dat te gaan oproepen of daar nu rond te gaan peilen. **Ik ben ook geen therapeut, ik ben ook geen counsellor.** Ik voel mij ook niet geroepen om.... En ook: je zit daar ook met 50 studenten. **Ik zou mij daar ook behoorlijk ongemakkelijk bij voelen als ik nu echt zou gaan informeren: ‘Wie is hier nu echt compleet van door van de kaart of zo.’** [...]*

*Dus ik nodig studenten ook wel uit om daar iets mee te doen, om dat ook niet onder de mat te vegen zeg maar of daar gewoon over te zwijgen. Ik zeg: je kan dat wel ter sprake brengen op het forum, in de lessen zelf en dat gebeurt tot op zekere hoogte ook... **Dat studenten hun eigen leeservaring als uitgangspunt gaan nemen voor een forumpost bijvoorbeeld.** Ik zeg er ook altijd bij, ik moedig dat zelf aan, maar ik zeg er wel altijd bij: **laat het niet gewoon bij: ‘Ik werd hier heel verdrietig van of ik werd hier compleet hopeloos van’** maar probeer er dan een zekere afstand van te nemen en te denken van: **‘Waarom doet die tekst dit met mij of waarom heeft die tekst dit effect op mij?’**. Dus een zekere kritische distantie.*

AAN HET WOORD

- ‘Hoe verhoudt het existentiële zich met het emotionele?’
- ‘Moet er in het (hoger) onderwijs meer ruimte zijn voor emoties? Zo ja, welke vorm kan dit aannemen?’
- ‘Hoe kunnen de vragen en emoties van studenten een plaats krijgen in het onderwijs en de lessen?’
- ‘In welke mate kunnen/mogen docenten open zijn over hun eigen emoties tijdens lessen?’
- ‘Wat is de rol van docenten in het leren over klimaatverandering (of andere duurzaamheidsvraagstukken) en de emoties en vragen die daaruit voortkomen?’
- ‘Hoe kan je als docent omgaan met meningen en emoties van studenten? Wat als deze niet overeenstemmen met de eigen mening en emoties en/of met wetenschappelijk onderzoek?’

EXISTENTIËLE EN EMOTIONELE UITDAGING

Learning to live-with climate change is not about becoming resigned to climate change, giving up or thinking that it is too late to do anything. It is about recognising that future ways of living-with will be radically different to those we have come to know and/or love, and grieving for the losses we are already experiencing and those we are likely to experience. Learning to live-with climate change thus refers to the entwined **affective labours of identifying and mourning relationships as they are torn apart**, disfigured and/or regenerated as the planet warms. But learning to live-with climate change **also involves continuing to act (-with) for a future which is desirable despite being different, or perhaps acting-with for a future that is less bad than it would have been if we did not act**. It is a process of bearing-worlds, of hoping-mourning, of staying with the trouble (Haraway 2016).

EXISTENTIËLE EN EMOTIONELE UITDAGING

Learning to live-with climate change [CC] is an existential and ontological task of composing not just new lifestyles, but new conceptions of what life is, what it means to live, and how to live well’.

(Verlie, 2019)

HOE OMGAAN MET EXISTENTIËLE EN EMOTIONELE UITDAGING - PSYCHOLOGIE

Aanwezig zijn

Negatieve emoties mogen er zijn

Afstand nemen

Emoties als richtingaanwijzers voor wat we echt belangrijk vinden

Emoties als bakens en geen obstakels, als richtingaanwijzers

Pad uitzetten en veranderen

Kernwaarden verkennen

Kleine veranderingen

EXISTENTIËLE EN EMOTIONELE UITDAGING - KUNSTEN

Teaching: Creating **aesthetical encounters** at the juncture of **‘Chronos’** and **‘Kairos’**

Chronos: climate urgency

Kairos: a time for thinking and reflection,
it is about students grappling with their place in the world.

This is central to connecting students' current realities with environmental destruction and alternative ways of shaping life in the future. (Todd, 2020)

HOE OMGAAN MET EXISTENTIËLE EN EMOTIONELE UITDAGING

Put your hands on the ice, listen to it, smell it, look at it – and witness the ecological changes our world is undergoing.

Olafur Eliasson

Ice Watch

ROND DE TAFEL

Wat is de pedagogische verantwoordelijkheid van de lesgever en in welke mate verschilt die van een psycholoog en kunstenaar?

HOE OMGAAN MET EXISTENTIËLE EN EMOTIONELE UITDAGING - DIDACTISCH

Emoties erkennen – benoemen – vocabularium geven

Existentiële vragen op tafel brengen

Reflectie stimuleren: perspectieven verkennen – ethisch
existentieel reflecteren over verschillende antwoorden

Mogelijkheid tot persoonlijke deliberatie bieden

HOE OMGAAN MET EXISTENTIËLE EN EMOTIONELE UITDAGING ?

‘Het onmogelijke gesprek’ – Building conversation

- Wat is natuur voor jou?

Schrijf op en lees voor

- Wat herken je in de ervaring van een ander?

Schrijf op en lees voor

- Nagesprek: ‘de relatie mens en natuur’

HOE OMGAAN MET EXISTENTIËLE EN EMOTIONELE UITDAGING ?

Creating an encounter with the 'possible selves in relation to a sustainable designer'

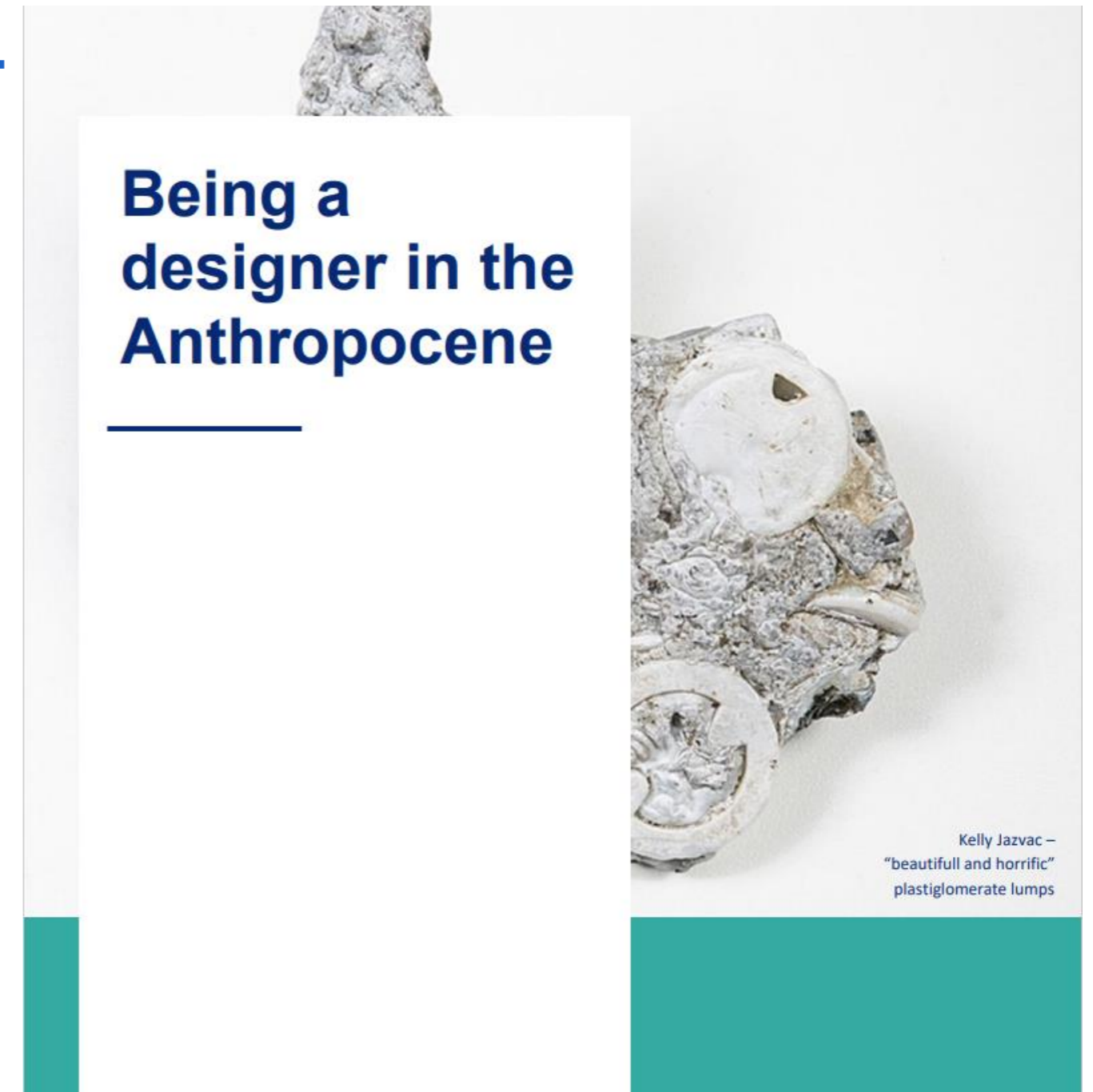
Part I – Introduction

Part II – Possible sustainable designer?

Inviting various actors (alumni) to present their views on a very concrete problem (for example: refugee crisis). In doing so, they have to analyse: **What should my role be as a designer?**

Part III – Me being a sustainable designer?

Making a similar approach/analysis of their master's thesis but in reverse: **What impact do I have when I design for example a bottle?**

AAN HET WOORD

In mijn lessen van bodem- en grondwaterverontreiniging en -sanering vind ik het belangrijk om ook significantie van deze specifieke problemen en uitdagingen (binnen Vlaanderen) te schetsen in een bredere (globale) context van het beheer van onze natuurlijke hulpbronnen bodem en grondwater. In deze context, zie ik een zeer gelijkaardige confrontatie met existentiële en emotionele uitdagingen. Hoe kan je studenten opleiden en motiveren om actief en constructief bij te dragen aan het vinden van haalbare oplossingen voor problemen die existentiële en emotionele uitdagingen met zich meebrengen? Denk bijvoorbeeld aan de PFAS-crisis: de boodschap dat **een verontreiniging alomtegenwoordig en moeilijk te saneren is, kan deprimerend en verlamvend werken**. Hoe kan je een complexe problematiek genuanceerd genoeg aanbrengen zodanig dat de uitdagingen die eraan gekoppeld zijn **niet te overweldigend worden** en toch nog op een **positieve, constructieve en proactieve manier kunnen benaderd worden**?

AAN HET WOORD

In mijn lessen van bodem- en grondwaterverontreiniging en -sanering vind ik het belangrijk om ook significantie van deze specifieke problemen en uitdagingen (binnen Vlaanderen) te schetsen in een bredere (globale) context van het beheer van onze natuurlijke hulpbronnen bodem en grondwater. In deze context, zie ik een zeer gelijkaardige confrontatie met existentiële en emotionele uitdagingen. Hoe kan je studenten opleiden en motiveren om actief en constructief bij te dragen aan het vinden van haalbare oplossingen voor problemen die existentiële en emotionele uitdagingen met zich meebrengen? Denk bijvoorbeeld aan de PFAS-crisis: de boodschap dat **een verontreiniging alomtegenwoordig en moeilijk te saneren is, kan deprimerend en verlamdend werken**. Hoe kan je een complexe problematiek genuanceerd genoeg aanbrengen zodanig dat de uitdagingen die eraan gekoppeld zijn **niet te overweldigend worden** en toch nog op een **positieve, constructieve en proactieve manier kunnen benaderd worden**?

AAN HET WOORD

Mijn studenten zijn getraind de zaken in termen van bedrijfskundige aspecten te beoordelen (kosten en baten) en wensen vliegtuigen te nemen, te reizen en een bedrijfswagen. Ze hebben een realistisch beeld van het feit dat **gedragaanpassingen** nodig zijn, maar hebben ook het besef dat dat **opofferingen** met zich meebrengt (vliegen, vlees eten, reizen...). Hoe neem je dit publiek mee?

**“De existentiële en emotionele uitdaging
van klimaatverandering”**

Ellen Vandenplas

CENTRE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

E ellen.vandenplas@ugent.be

M +32 475 46 50 04

www.ugent.be

www.cdo.ugent.be

